

Tjänsteställe, handläggare
Område Kultur och Ideell sektor Lena Adem

Datum
2023-03-21

Beteckning
DNR 23RS1861

Jessica Carlqvist, Katja Ollila, Malin von Wachenfeldt, Rolf Östman, Marie Krantz och
Margareta Carlsson (Vänsterpartiet Örebro län)

Svar på motionen "Region Örebro län – En fristad för kulturarbetare"

Bakgrund

En motion är inkommen från Vänsterpartiet i Örebro län med förslag att Region Örebro län ska ansöka om medlemskap i organisationen ICORN. Syftet är att Örebro län ska bli en fristad för kulturarbetare och kommuner i länet ska kunna ta emot så kallade fristadskonstnärer.

Motiv till förslaget är vikten av att försvara det fria ordet och konstnärers möjlighet att verka fritt. Detta eftersom stater, myndigheter samt religiösa och politiska grupper på olika sätt försöker motverka den konstnärliga friheten vilket innebär att många kulturarbetare idag lever under censur, förtryck och dödshot med kränkta mänskliga rättigheter. Fristadsprogrammet ses som ett led i arbetet att säkra yttrandefriheten, och allas globala rätt att få sina synpunkter framförda i offentliga sammanhang. Det ses också som ett sätt att visa solidaritet med utsatta kulturarbetare samt att vara med och skapa en bättre värld.

Om ICORN:s fristadsprogram¹

ICORN är en internationell medlemsorganisation av städer, kommuner och regioner som vill värna och arbeta för yttrandefrihet och konstnärlig frihet. Fristäderna ger temporärt skydd genom residens för förföljda författare, journalister, musiker, bloggare, akademiker, fotografer, curatorer, konstnärer, skådespelare, regissörer med flera. Utsatta kulturarbetare i behov av en fristad ansöker om "medlemskap" i ICORN. ICORN utreder, beviljar och kontaktar en värdkommun i sitt nätverk.

Fristadsprogrammet skiljer sig från andra konstnärliga residensprogram genom

---

¹ Innehållet i texten kommer från Statens kulturråds handbok

Postadress
Region Örebro län
Regional utveckling
Box 1613, 701 16 Örebro
E-post: regionen@regionorebrolan.se

Besöksadress
Eklundavägen 1, Örebro
Tel: 019-602 10 00
Organisationsnummer: 232100-0164

att det viktigaste kriteriet vid urval inte är konstnärliga meriter, utan behovet av att komma i säkerhet, få sin röst hörd och sina verk publicerade. I regel handlar det om att flytta en yrkesverksam författare/konstnär från en farlig situation där denne genom sitt arbete riskerar att bli förföljd. En viktig uppgift för fristaden är att ge arbetsro, gemenskap och möjlighet till självständigt arbete fritt från påtryckningar och trakasserier. Fristaden kan inte ställa krav på motprestationer från fristadskonstnären utan det är konstnärens trygghet, behov och önskemål som står i första rummet.

Det svenska nätverket inom ICORN består främst av koordinator och berörda tjänstepersoner/politiker i de svenska fristäderna, men även av fristadskonstnärer. I det vidgade nätverket finns nationella samarbetsparter inom kultur och yttrandefrihet som har erfarenhet av eller engagerar sig i, arbetet med fristadsprogrammet i Sverige. Nätverket träffas minst en gång per år. På träffarna diskuteras aktuella frågor. Träffarna ger också tillfälle för deltagarna att knyta kontakter och utbyta erfarenheter.

Fristäder i Sverige

Det finns enligt Statens kulturråds webbsida 24 fristäder i Sverige som är medlemmar i det internationella fristadsprogrammet ICORN (International Cities and Refuge Network). Följande kommuner ingår:

- Eskilstuna
- Gävle
- Helsingborg
- Karlstad
- Linköping
- Luleå
- Lund
- Malmö
- Norrköping
- Piteå
- Sandviken
- Skellefteå
- Stockholm
- Uddevalla
- Umeå
- Uppsala
- Växjö
- Örebro
- Östersund

Det finns även fyra regioner som är fristäder:

- Region Jönköpings län blev fristad 2013 och har tagit emot fristadskonstnärer.
- Region Dalarna blev fristad 2014 och har tagit emot fristadskonstnärer.
- Region Skåne är medlem i ICORN sedan 2010. Regionen har inte någon fristadsplats men stöttar de kommunala fristäderna i regionen.
- Västra Götalandsregionen är medlem i ICORN sedan 2014. Regionen har inte någon fristadsplats men arbetar stödjande och samordnande med fristadsfrågor gentemot sina kommuner.

I Örebro län är Örebro kommun sedan 2015 fristad. Genom Örebro kommuns fristadsprogram erbjuds en författare, fotograf, bildkonstnär eller kulturarbetare som är utsatt för förföljelse och/eller censur i sitt eget hemland, ett tvåårigt stipendium och fri bostad. Det ger personen möjlighet att fritt arbeta och utvecklas inom sitt konstområde i en trygg miljö med goda levnads- och arbetsvillkor. Programmet har tagits fram i samarbete med ICORN.

Kostnader

Som medlem i ICORN förbinder sig fristaden att stå för fristadskonstnärens bostad, ett stipendium under fristadsperioden samt kostnader för en fristadskoordinator. Den totala årliga budgeten kan skilja sig åt mellan de olika städerna, beroende på hyresnivå på bostaden, om fristadskonstnären har medföljande eller familj med sig, eller om en koordinator eller till exempel en socionoms arbetstid är inräknad i fristadsbudgeten. Poster som kan ingå är exempelvis:

- Fristadsstipendium anpassat för en singel, ett par, eller en familj.
- Avgift för ansökan till Migrationsverket inför ankomst.
- Lägenhetshyra, grundläggande hemförsäkring, el, bredband, TV- avgift, mobiltelefon, dator.
- Möblerad lägenhet inkl. köksredskap, bäddtextil, badrumstextil.
- Resa till Sverige, även för medföljande.
- Medlemskap ICORN.
- Kostnad för årsmöte i ICORN, samt resa och uppehålle för fristadskonstnär och fristadskoordinator.
- Arbetstid för koordinator och eventuella medarbetare inom andra förvaltningar, ca 25–50 procent tjänst.
- Vissa kostnader för översättning av information till fristadskonstnärens hemspråk samt initiala tolkkostnader.
- Arbetsplats.
- Eventuell förskola och skola om det finns barn i den åldern.

Som fristad inom ICORN betalar man också en årlig medlemsavgift till ICORN. 2023 handlar det om cirka 2000 kronor per år (siffra från 2021). När kommunfullmäktige i Västerås stad 2021 besvarade en liknande motion angavs att ICORNs bedömning var att budgeten per år var mellan 400-600 tkr, beräknat på en kulturarbetare med familj. Bedömningen var också att det behövdes en koordinator med tjänstgöringsgrad mellan 25-50 procent.

Bedömning

Det är främst kommuner som är fristäder i Sverige. Utifrån de operativa delar som ingår i uppdraget att vara fristad är bedömningen också att kommuner på många sätt är bättre lämpade att fungera som fristäder. Oberoende av om regionen är fristad behöver också alltid fristadskonstnären leva och verka i en kommun, varvid ett regionalt fristadsåtagande även inbegriper kommunal medverkan. Att ta emot en fristadskonstnär och fungera som fristad är ett omfattande arbete som kan vara särskilt svårt att klara för en mindre kommun. Dels är uppdraget krävande resursmässigt (ekonomiskt och personellt), dels kan det vara svårt att erbjuda fungerande kulturella sammanhang i en mindre kommun. I Örebro län är den kommun med bäst förutsättningar för att ta emot fristadskonstnärer/ fristadsförfattare Örebro kommun. Örebro kommun är redan fristad och tar regelbundet emot fristadskonstnärer inom ICORN. Detta talar för att Region Örebro län inte ska ansöka om att bli fristad inom ICORN.

Samtidigt ligger fristadsarbetet mycket väl i linje med den regionala kulturplanen och den regionala utvecklingsstrategin och dess fokus på social sammanhållning och demokrati. Region Örebro län är genom sitt huvuduppdrag inom kulturen med och skapar mötesplatser inom de olika kulturområdena genom den regionala främjandeverksamheten som även de fristadskonstnärer som kommer till regionen kan vara en del av. Region Örebro län finansierar också de större professionella kulturaktörerna i länet som är med och skapar den kulturella infrastrukturen som är viktig för fristadskonstnärerna. Region Örebro län bör därför istället för att bli en fristad inom ICORN arbeta för att stärka kunskapen om ICORN i länets kommuner samt se över möjligheterna att på andra sätt stödja fristadskonstnärer i länet och kommuner som väljer att vara fristäder.

Kulturnämnd föreslår därför regionstyrelsen föreslå regionfullmäktige besluta att motionen avslås.

För Region Örebro län

Torbjörn Ahlin
Ordförande i kulturnämnd

Katarina Strömberg Sandh
Chef Område kultur och ideell sektor